

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ФИНАНСИИ

АДЕКВАТНОСТА НА КАПИТАЛОТ - ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ВО РМ

Ментор,
проф. д-р Љупчо Давчев

Кандидати,
Ристе Петров
број на индекс 084129
Томе Стојков
број на индекс 084090

Штип, мај 2023

Содржина

0. Содржина	2
0.1 Содржина на англиски	3
1. Краток извадок	4
1.5 Клучни зборови	5
2. Вовед	6
3. Методологија на Адекватноста на капиталот	7
3.1 Сопствени средства.....	7
3.1.1 Редовен основен капитал	7
3.1.2 Додатен основен капитал	9
3.1.3 Дополнителен капитал	10
3.2 Капитал потребен за покривање на кредитниот ризик..	14
3.3 Капитал потребен за покривање на валутен ризик	33
3.4 Капитал за покривање на пазарните ризици	35
3.5 Капитал потребен за покривање на ризикот од порамнување/ испорака	42
3.6 Капитал потребен за покривање на ризикот од друга договорна страна	44
3.7 Капитал потребен за покривање на ризикот од промена во цените на стоките	45
3.8 Капитал потребен за покривање на оперативниот ризик ...	47
4. Заклучок	51
5. Користена литература	55

Contents

0. Contents	2
0.1 Contents in English	3
1. Abstract	4
1.5 Key Words	5
2. Introduction	6
3. Methodology of the adequacy of capital	7
3.1 Capital assets	7
3.1.1 Regular basic capital	7
3.1.2 Surplus basic capital	9
3.1.3 Surplus capital	10
3.2 Capital needed to cover the credit risk.....	14
3.3 Capital needed to cover the foreign currency risk ,.....	33
3.4 Capital needed to cover the market risks	35
3.5 Capital needed to cover the risk clearing	42
3.6 Capital needed to cover the risk from other transaction side	44
3.7 Capital needed to cover the risk from commodity price fluctuations	45
3.8 Capital needed to cover the operational risk	47
4. Conclusion	51
5. Used literature	55

1. Краток извадок

(250 зборови)

Адекватноста на капиталот се дефинира како соодносот помеѓу ризично пондерираната актива и сопстените средства. Истата на светско ниво во развиените економии варира од околу 8-10%, во нашата држава изнесува 8%. Во овој труд ги разгледуваме ризиците кои што влијаат врз пондерирањето на самата актива и самите специфични пондери за посебните ризици и подкатегории кои што се состојат. Клучна улога во ова имаат реномираните кредитни бироа, кредитните рејтиншки куќи.

1.5 Клучни зборови

(3-7 зборови кои не се содржат во насловот)

Поткрепеноста на банкарскиот сектор е од есенцијално значење за стабилноста на целиот финансиски пазар.

2. Вовед

Овој труд се одлучивме да го пишуваме на темата со цел да ја објасниме точната регулатива која што ја спроведува Народната Банка на РМ и како го контролира кредитирањето и постоењето на комерцијалните банки како создавачи на ликвидност во монетарниот систем на Републиката.

Адекватноста на капиталот – претставува односот помеѓу сопствените средства на банката и активата пондерирана според ризикот.

Според последната ОДЛУКА- методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот. Стапката треба да изнесува не помалку од 8%. Иако за истата може по пропис на Гувернерот на Народна Банка да биде променета. Оваа минимална стапка од 8% е во согласност со спогодбите од Базел II, иако поновата спогодба пропишува 10%. (Базел III)

Во методологијата ќе ги разгледаме не само дефинирањата на основниот капитал туку и активата пондерирана по различните ризици како што се:

- Кредитниот ризик
- Валутниот ризик
- Оперативниот ризик
- Другите ризици
 - промена на цените на стоките
 - пазарните ризици
 - специфичниот ризик од сопственички/должнички вложувања
 - генералниот ризик од сопственички/должнички вложувања
 - порамнување/исправка
 - друга договорна страна
 - надминување на лимитите на изложеност
 - пазарен ризик од позиции во опции

3. Методологија на Адекватноста на капиталот

3.1 Сопствени средства

Ако се навратиме на дефиницијата за Адекватноста од капиталот можеме да заклучиме дека броител во соодност претставуваат сопствените средства (капиталот).

Како сопствени средства се дефинира збирот од:

- основниот капитал

регуларен (основачки) и дополнителен основен

- дополнителниот капитал.

Капитални инструмент, субординирани кредити итн.

3.1.1 Редовен основен капитал

Претставува збир од:

- Капиталните инструменти издадени од собранието на акционери кои што се притоа уплатени во целост и имаат третман како акционерски рок, при што немаат рок на достатсување, не можат да се откупат, отплатат односно не може да се намали нивната вредност освен во случај на стечај или ликвидација на банката или по согласност од НБРМ. Истите треба да се исплаќаат последни во однос на сите други обврски на банката.

- Премиите од продажба на капиталните инструменти

- Задолжителната општа резерва

- Задржаната нереспоредена добивка/загуба (која не е оптоварена со идна исплата на истата во форма на дивиденда доколку има добивка)

Фактори кои го намалуваат редовниот основен капитал се:

- загубата на крајот од годината

- нематеријалните средства (намалено за одложените даночни обврски и зголемено за гудвилот од значајните вложувања на банката)

- одложени даночни средства кои што зависат од идната профитабилност на банката.

- износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во сопствени капитални инструменти од редовниот основен капитал, вклучувајќи ги и капиталните инструменти за кои банката има договорна обврска да ги купи. (вклучувајќи и долги и кратки позиции)

- износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од редовниот основен капитал на лица од финансискиот сектор, при што тие лица имаат вложувања во банката кои вештачки ги големуваат нејзините сопствени средства. (се третира ко долга позиција)

- износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од редовниот основен капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката нема значајно вложување. (не повеќе 10% од редовниот основен капитал)

- износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од редовниот основен капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката има значајно вложување, со исклучок на оние коишто се држат до пет дена.

- Вложувања во нефинансиски институции. Износот на одбитната ставка го претставува износот на надминувањето на лимитите од Законот за банките коишто се однесуваат на поединечниот капитален дел (15%) и на агрегатниот, односно вкупниот износ на капиталните делови во нефинансиски институции (30%). Доколку банката надмине еден од наведените лимити, како одбитна ставка се зема износот на надминувањето на лимитот

- Трошоци за данок коишто можат да се утврдат во моментот на пресметката, освен ако банката веќе соодветно не го прилагодила износот на позициите коишто влегуваат во редовниот основен капитал до ниво до кое трошоците за данок би го намалиле расположливиот износ за покривање на ризиците или загубите.

- Разлика помеѓу исправката на вредноста и посебната резерва утврдена од страна на банката и потребниот износ на исправката на вредноста и посебната резерва, согласно со регулативата на Народната банка за управување со кредитниот ризик.

- и останати поспецифични фактори на минусирање на основните средства.

3.1.2 Додатен основен капитал

Претставуваат капитални инструменти кои ги исполнуваат следниве услови:

- Издадени се и уплатени во целост, при што банката не го финансира нивното купување, директно или индиректно.

- Не се купени од страна на банката, нејзина подружница или лице во кое банката има учество

- Во случај на стечај или ликвидација на банката се исплаќаат по инструментите кои што се дел од дополнителниот капитал на банката

- Не се обезбедени или покриени со каква било гаранција од страна на банката или лице поврзано со неа.

- Не подлежат на било каков договор што го намалува степенот на субординација.

- Немаат рок на достасување

- Во услови на една или повеќе опции за откуп или отплата на инструментот, искористувањето на опцијата за откуп или отплата е дискреционо право само на издавачот.

- Можат да се откупат или отплатат од страна на банката само по добиена согласност од Народната банка

- Не може да бидат откупени или отплатени во случај на стечај и ликвидација на банката.

- Инструментот во критични моменти да може да се пренамени во редовен основен капитал.

Фактори кои го намалуваат додатниот основен капитал:

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во сопствени капитални инструменти од додатниот капитал.

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од додатниот основен капитал на лица од финансискиот сектор, при што тие лица имаат вложувања во банката со кои вештачки се зголемуваат нејзините сопствени средства. Износот на одбитната ставка е еднаков на бруто долгата позиција на банката во капиталните инструменти од додатниот основен капитал на овие лица

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од додатниот основен капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката нема значајно вложување.

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во капитални инструменти од додатниот основен капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката има значајно вложување, со исклучок на оние коишто се држат до пет дена.

- Трошоци за данок коишто можат да се утврдат во моментот на пресметката, освен ако банката веќе соодветно не го приспособила износот на позициите коишто влегуваат во додатниот основен капитал до ниво до кое трошоците за данок би го намалиле расположливиот износ за покривање на ризиците или загубите.

3.1.3 Дополнителен капитал

Претставуваат капитални инструменти и субординирани кредити кои што ги исполнуваат следниве услови:

- Издадени се од, односно одобрени, ѝ се на банката и уплатени се во целост.

- Не се купени, односно не се одобрени од страна на банката, нејзина подружница или лице во кое банката има учество.

- Купувањето или одобрувањето на овие инструменти не е финансирано директно или индиректно од банката.

- Обврските врз основа на овие инструменти се целосно подредени на обврските кон останатите депоненти и доверители на банката.

- Не се обезбедени или покриени со каква било гаранција од страна на банката или лице поврзано со неа, со што би се намалил степенот на субординација на овие инструменти

- . Не подлежат на каков било договор што го намалува степенот на субординација.

- Имаат рок на достасување од најмалку пет години.

- Во случај кога се предвидени една или повеќе опции за откуп или предвремена отплата, искористувањето на опцијата за откуп/предвремена отплата е дискреционо право само на издавачот.

- Можат да се откупат или предвременно да се отплатат само по добиена согласност од Народната банка.

- Не содржат клаузули или друг вид одредби, ниту пак банката поттикнува очекување дека инструментите ќе бидат откупени или предвременно отплатени, освен во случај на стечај или ликвидација на банката

- Не содржат клаузули или друг вид одредби коишто му даваат право на имателот на овие инструменти да бара забрзана отплата на идните побарувања врз основа на камата или главница, освен во случај на стечај или ликвидација

- Висината на каматата или дивидендата не треба да се менува во зависност од кредитната способност на банката или пак од кредитната способност на нејзиното матично лице.

- Немаат третман на депозит (штеден влог) и не се предмет на осигурување од страна на Фондот за осигурување на депозити.

Фактори кои го намалуваат дополнителниот капитал се:

-Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во сопствени инструменти од дополнителниот капитал, вклучувајќи ги и

инструментите за кои банката има договорна обврска да ги купи.

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во позиции од дополнителниот капитал на лица од финансискиот сектор, при што тие лица имаат вложувања во банката со кои вештачки се зголемуваат нејзините сопствени средства. Износот на одбитната ставка е еднаков на бруто долгата позиција на банката во позиции од дополнителниот капитал на овие лица.

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во позиции од дополнителниот капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката нема значајно вложување.

- Износот на директни, индиректни и синтетички вложувања во позиции од дополнителниот капитал на лица од финансискиот сектор во кои банката има значајно вложување, со исклучок на оние коишто се држат до пет дена.

Портфолио за тргување се состои од следниве инструменти:

1. финансиски инструменти:

- сопственички инструменти;

- должнички инструменти;

- финансиски деривати (фјучерс и форвард-договори, опции, своп-договори и сл.).

2. репо-договори и договори за давање хартии од вредност или стока на заем на друга договорна страна.

3. договори за зајмување хартии од вредност или стоки од друга договорна страна.

4. провизии, надоместоци, камати, дивиденди и маргини врз основа на финансиските деривати со кои се тргува на берза, коишто се директно поврзани со позиции вклучени во портфолио за тргување.

5. изложеност врз основа на договор за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност.

Капиталот потребен за покривање на ризиците

претставува збир на:

- капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик
- капиталот потребен за покривање на валутниот ризик
- капиталот потребен за покривање на пазарните ризици
- капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака
- капиталот потребен за покривање на ризикот од друга договорна страна
- капиталот потребен од ризикот од промена на цените на стоките
- капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик

Активата пондерирана според ризикот се добива кога капиталот потребен за покривање на ризиците, ќе се помножи со 12.5

По исклучок, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на валутниот ризик, доколку износот на нето-позицијата во злато и наагрегатната девизна позиција, не е поголем од 2% од сопствените средства на банката.

По исклучок, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на пазарните ризици, доколку:

- износот на позициите во портфолиото за тргување вообичаено не е поголем од 5% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 915 милиони денари;
- износот на позициите во портфолиото за тргување никогаш не надминува 6% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 1.220 милиони денари.

2. Капитал потребен за покривање на кредитниот ризик

Банката е должна да ја распореди секоја билансна и вонбилансна позиција којашто не е дел од портфолиото за тргување во една од следниве изложености/позиции:

- Побарувања од централни влади и централни банки
- Побарувања од локалната самоуправа и регионалната власт
- Побарувања од јавни институции
- Побарувања од мултилатерални развојни банки и меѓународни организации
- Побарувања од банки
- Побарувања од други трговски друштва
- Портфолио на мали кредити
- Побарувања покриени со станбени објекти
- Побарувања покриени со деловни објекти
- Нефункционални побарувања
- Високоризични побарувања
- Удели во инвестициски фондови
- Останати позиции

Висината на факторот на конверзија се пресметува во однос на ризичноста на секое вонбилансно побарување.

Вонбилансни побарувања со низок ризик (0% фактор) се:

- преземени вонбилансни обврски за кредитирање коишто банката може безусловно да ги отповика во секој момент, без претходно известување на должникот, кај кои постои можност за автоматско откажување на обврската на банката во случај на влошување на кредитната способност на должникот или коишто се целосно покриени, односно не носат кредитен ризик.

- Обврските на банката врз основа на договор за рамковен кредит одобрен на физичко лице можат да се сметаат како вонбилансно побарување со низок ризик, само доколку договорот или прописите за заштита на потрошувачите.

Вонбилансни побарувања со среднонизок ризик (20% фактор) се:

- преземени вонбилансни обврски врз основа на отворени документиран акредитиви коишто се потврдени и кај кои стоката којашто се плаќа со акредитивот служи како инструмент за обезбедување и други преземени вонбилансни обврски од други договори коишто се обезбедени на сличен начин,
- преземени вонбилансни обврски за кредитирање (пр. неискористени неотповикливи рамковни кредити врз основа на дозволени пречекорувања на тековни сметки, кредитни картички и друг сличен вид потенцијална изложеност на кредитен ризик) со рок на достасување/важност најмногу до една година, коишто банката не може безусловно да ги отповика без претходно известување на должникот или коишто не даваат можност за автоматско откажување на обврската во случај на влошување на кредитната способност на должникот,
- преземени вонбилансни обврски врз основа на чинидбени гаранции и гаранции за учество на тендер (вклучувајќи ги и гаранциите поврзани со овие гаранции, како што се гаранциите за враќање аванс) и сите други гаранции со кои се гарантира одредено извршување, односно со кои не се гарантира исполнување одредена кредитна обврска од страна на должникот.

Вонбилансни побарувања со среден ризик (50% фактор) се:

- преземени вонбилансни обврски врз основа на отворени документиран акредитиви коишто се потврдени, освен

документираните акредитиви коишто се опфатени во вонбилансните позиции со среднонизок ризик

- преземени вонбилансни обврски врз основа на царински гаранции, гаранциите за плаќање данок и транспортни/транзитни гаранции; преземени вонбилансни обврски (непокриени гаранции и акредитиви) за плаќање во случај на неисполнување на обврските на должникот за плаќање кон трето лице коишто произлегуваат од одреден деловен однос, со исклучок на гаранциите со кои се гарантира кредитен однос;

- преземени вонбилансни обврски за кредитирање (пр. неискористени неотповикливи рамковни кредити врз основа на дозволени пречекорувања на тековни сметки, кредитни картички и друг сличен вид потенцијална изложеност на кредитен ризик) со договорен рок на достасување/важност подолг од една година, коишто банката не може безусловно да ги отповика без претходно известување на должникот или коишто не даваат можност за автоматско откажување на обврската во случај на влошување на кредитната способност на должникот.

Вонбилансни побарувања со висок ризик (100%фактор) се:

- непокриени гаранции (коишто не се вклучени во претходните степени на ризик) со кои се гарантира исполнување одредена кредитна обврска од страна на должникот,

- преземени вонбилансни обврски врз основа на договори за кредитни деривати,

- преземени вонбилансни обврски врз основа на акцептирање и авалирање меница,

- преземени вонбилансни обврски врз основа на активности коишто даваат право на регрес,

-преземени вонбилансни обврски врз основа на договори за продажба и повторно купување актива,

-останата вонбилансна актива поврзана со преземени потенцијални обврски за кредитирање.

Банката може да примени пондер на ризичност од 0% на побарувањата кон должник со седиште во Република Македонија којшто е матично лице или подружница на банката, подружница на матичното лице на банката со следните услови:

- должникот е банка или е финансиско холдинг-друштво, финансиска институција или друштво за помошни услуги на банка коешто е предмет на соодветна регулатива за адекватност на капиталот, којашто е најмалку еднаква на методологијата пропишана со оваа одлука;

- должникот и банката припаѓаат на иста банкарска група и се предмет на консолидација со користење на методот на целосна консолидација;

- должникот применува политики и процедури за управување со ризиците, коишто не се разликуваат од соодветните политики и процедури на банката;

- не постојат тековни или очекувани материјални или правни ограничувања за навремен пренос на парични средства во форма на капитал или за плаќање на обврските на должникот кон банката.

Доколку за одредени билансни или вонбилансни побарувања не е пропишан начинот на определување на пондерот на ризичност, банката е должна на таквата изложеност да примени пондер на ризичност од 100%.

Производот меѓу износот на побарувањето распределено во соодветна категорија на изложеност и соодветниот пондер на ризичност ја дава пондерираната вредност на побарувањето којашто се вклучува во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик.

Активата пондерирана според кредитниот ризик претставува збир на пондерираната вредност на сите билансни и вонбилансни побарувања утврдени во согласност со оваа одлука.

Капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик се добива кога активата пондерирана според кредитниот ризик ќе се помножи со 8%.

Банката којашто не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарниот ризик, во износот на активата пондерирана според кредитниот ризик го вклучува и кредитниот ризик којшто произлегува од позициите во портфолиото за тргување со примена на соодветните пондери на ризичност и фактори на конверзија

Утврдување на пондери на ризичност за одделени категории на изложеност:

Побарувања од централни влади и централни банки

Според кредитет рејтинг од признаена ИКР

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	0%	20%	50%	100%	100%	150%

Според кредитна оцена од призната АКИ

Степен на кредитен квалитет	0	1	2	3	4	5	6	7
Пондер на ризичност	0%	0%	20%	50%	100%	100%	100%	150%

Исклучок подер на ризичност од 0% се давана на побарувањата на Народна Банка на Република Македонија и на побарувањата од Европската Централна Банка.

Побарувања од локалната самоуправа и регионална власт

Според кредитет рејтинг од признаена ИКР

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	0%	20%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од локалната самоуправа или регионалната власт за којашто не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

Побарувања од јавни институции

Според кредитет рејтинг од признаена ИКР

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од јавни институции за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

По исклучок на точката 50 од оваа одлука, на побарувањата од јавните институции коишто имаат третман на централна влада, коишто се применуваат на побарувањата од централните влади на земјите во кои се наоѓа седиштето на јавната институција.

Побарувања од мултилатерални развојни банки и побарувања од меѓународни организации.

Според кредитет рејтинг од признаена ИКР

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од мултилатералните развојни банки за кои не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 50% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20% или 50%.

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

По исклучок, банката користи пондер на ризичност од 0% за побарувањата од следниве мултилатерални развојни банки:

- 1) Меѓународната банка за обнова и развој (ИБРД),
- 2) Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ),
- 3) Интерамериканската банка за развој,
- 4) Азиската банка за развој,
- 5) Африканската банка за развој,
- 6) Банката за развој на Советот на Европа,
- 7) Нордиската инвестициска банка,
- 8) Карипската банка за развој,
- 9) Европската банка за обнова и развој (ЕБРД),
- 10) Европската инвестициска банка (ЕИБ),
- 11) Европскиот инвестициски фонд,
- 12) Агенцијата за мултилатерално гарантирање на инвестиции (МИГА),
- 13) Меѓународната финансиска институција за имунизација,
- 14) Исламската банка за развој.

По исклучок, банката е должна да примени пондер на ризичност од 20% за делот на капиталот на Европскиот инвестициски фонд којшто е запишан, а неуплатен.

Побарувања од банките

Според кредитет рејтинг од признаена ИКР

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

- 50% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20% или 50%.

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

По исклучок се применува на побарувањата со преостанат рок на достасување до 3 месеци од банки за кои е утврден долгорочен кредитен рејтинг ИКР, банката ги применува следниве пондери на ризичност:

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	20%	20%	50%	50%	150%

На побарувањатасо преостанат рок на достасување до 3 месеци од банки за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР (не е утврден долгорочен кредитен рејтинг за банката или за други

финансиски инструменти издадени од нејзина страна), банката ги применува следниве пондери на ризичност:

- 20% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0% или 20%.

- 50% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 50%.

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

Побарувања од други трговски друштва

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	100%	100%	150%	150%

На побарувањата од другите трговски друштва за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката ги применува следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%.

- 150% доколку, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

Пондерирање на актива во портфолио на мали кредити

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на побарувањата од физички лица коишто не ги исполнуваат критериумите од оваа глава за вклучување во портфолиото на мали кредити.

Банката применува пондер на ризичност од 75% на побарувањата коишто ги исполнуваат критериумите за вклучување во портфолиото на мали кредити.

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 150% на побарувањата врз основа на потрошувачките кредити со договорен рок на достасување којшто е еднаков или подолг од осум години.

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 75% на позитивната разлика помеѓу:

- вкупната изложеност врз основа на дозволените пречекорувања на трансакциските сметки (негативни салда на тековни сметки) и на издадените кредитни картички на датумот за кој се известува,

- вкупната изложеност врз основа на дозволените пречекорувања на трансакциските сметки (негативни салда на тековни сметки) и на издадените кредитни картички на 31 декември 2015 година.

Одредено побарување може да биде вклучено во категоријата на портфолио на мали кредити, доколку бидат исполнети следниве критериуми:

- должникот е физичко лице или МД;

- вкупната изложеност на банката, нејзиното матично лице и нејзините подружници кон должникот и лицата поврзани со него, не надминува 6.000.000 денари, при што се зема предвид само билансниот дел од изложеноста. Во утврдувањето на вкупната изложеност не се вклучува изложеноста покриена со станбен и деловен објект којашто ги исполнува критериумите.

- изложеноста не е вложување во хартии од вредност; и

- изложеноста е дел од група изложености со слични карактеристики (потпортфолија на мали кредити), поради што портфолиото е доволно диверзифицирано.

Портфолиото на мали кредити се смета за доволно диверзифицирано доколку:

- банката во своите интерни политики и процедури ги дефинирала потпортфолијата на мали кредити коишто се состојат од исти кредитни производи
- изложеноста на банката (билансна и вонбилансна) кон должникот и лицата поврзани со него, е еднаква или помала од 0,2% од вкупниот износ на портфолиото на мали кредити.

Побарувања покриени со станбени објекти

Банката применува пондер на ризичност од 35% на побарувањата или на дел од побарувањата коишто се покриени со хипотека на станбен објект и коишто ги исполнуваат критериумите.

Пондерот на ризичност од 35% се применува на побарувања коишто ги исполнуваат следниве критериуми:

- хипотеката се однесува на станбен објект во кој живее или ќе живее должникот или којшто должникот, како сопственик на објектот, го издава под наем за живеење, врз основа на договор за наем.
- вредноста на станбениот објект не зависи значајно од кредитната способност на должникот, не земајќи го предвид влијанието коешто можат да го имаат макроекономските фактори врз вредноста на станбениот објект и врз кредитната способност на должникот (пр. должникот во исто време е и лице коешто е инвеститор или ги изведува градежните работи поврзани со изградба на станбениот објект, при што должникот има значајно учество на соодветниот пазар)
- можноста за наплата на побарувањето (кредитниот ризик од должникот) не зависи значајно од паричните приливи коишто настануваат како резултат на користењето на станбениот објект, туку од

способноста на должникот да ги плаќа своите обврски од други редовни извори на средства.

- банката ја проценува пазарната вредност на станбениот објект најмалку еднаш годишно. Банката е должна да обезбеди процена на пазарната вредност на објектот и во пократок период, доколку настане значителен пад на пазарните цени на слични станбени објекти или доколку побарувањето покриено со станбениот објект надминува 5% од сопствените средства на банката. Процената на пазарната вредност на станбениот објект се врши согласно со закон.

- банката поседува уредна документација за заложениот станбен објект којашто се состои од: нотарски акт со прилози за воспоставена хипотека над објектот, вклучително и клаузула за извршност, имотен лист или друг доказ од надлежна институција за воспоставена хипотека на станбениот објект, осигурителна полиса на станбениот објект винкулирана во корист на банката и друга соодветна документација.

- купниот износ на побарувањето, без да се намали за износот на издвоената исправка на вредноста, односно посебната резерва и без да се коригира за факторите на конверзија и инструментите за кредитна заштита, не е поголем од 75% од пазарната вредност на станбениот објект.

Побарувања покриени со деловни објекти

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на побарувањата покриени со хипотека на деловен објект.

По исклучок, банката може да примени пондер на ризичност од 75% на побарувањето покриено со деловен простор доколку:

- деловниот простор се користи за вршење на дејноста на должникот;

- деловниот простор е сопственост на должникот / кокредитобарателот;

- вредноста на деловниот простор не зависи значајно од кредитната способност на должникот, не земајќи го предвид влијанието коешто можат да го имаат макроекономските фактори врз вредноста на

деловниот простор и врз кредитната способност на должникот;

- вкупниот износ на побарувањето, без да се намали за износот на издвоената исправка на вредноста, односно посебната резерва и без да се коригира за факторите на конверзија и инструментите за кредитна заштита, не е поголем од 50% од пазарната вредност на деловниот простор.

- банката поседува уредна документација за заложениот станбен објект којашто се состои од: нотарски акт со прилози за воспоставена хипотека над објектот, вклучително и клаузула за извршност, имотен лист или друг доказ од надлежна институција за воспоставена хипотека на деловниот објект, осигурителна полиса на станбениот објект винкулирана во корист на банката и друга соодветна документација.

- купниот износ на побарувањето, без да се намали за износот на издвоената исправка на вредноста, односно посебната резерва и без да се коригира за факторите на конверзија и инструментите за кредитна заштита, не е поголем од 75% од пазарната вредност на деловниот објект.

Пондерирање на ризична актива на нефункционални побарувања

На необезбедениот дел на нефункционалните побарувања, банката е должна да ги применува следниве пондери на ризичност:

- 150%, доколку исправката на вредноста е помала од 20% од необезбедениот дел на побарувањето

- 100%, доколку исправката на вредноста е најмалку 20% од необезбедениот дел на побарувањето.

Пондерирање на ризична актива на високоризични побарувања

Банката е должна на високоризичните побарувања да применува

пондер на ризичност од 150%, без разлика дали станува збор за нефункционално побарување или други вид побарување претходно споменато.

Банката е должна во своите интерни акти да ги идентификува побарувањата коишто имаат третман на високоризични побарувања.

Изложености во форма на удели во инвестициски фондови

На изложеностите во форма на удели во инвестициски фондови коишто имаат кредитен рејтинг доделен од страна на призната ИКР, банката е должна да ги применува пондерите на ризичност наведени во следнава табела:

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Банката применува пондер на ризичност од 100% на изложеностите

во форма на удели во инвестициски фондови за кои не постои долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР.

На изложеностите во форма на удели во приватни инвестициски фондови, банката применува пондер на ризичност од 150%.

Останати активни позиции

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на сите останати позиции коишто не се опфатени во некоја од претходните категории изложености. Во оваа категорија, меѓудругите, се вклучуваат и следниве позиции:

- вложувањата во капиталот на други правни лица и другите капитални вложувања (со исклучок на вложувањата коишто претставуваат одбитна ставка од редовниот основен капитал, додатниот основен капитал и дополнителниот капитал на банката). Овие вложувања се распоредуваат во категоријата на која ѝ припаѓа правното лице, при што се применува пондер на ризичност од 100%.

- побарувањата од здруженија на граѓани и фондации, цркви, верски заедници и религиозни групи и други непрофитни организации.

- основните средства.

По исклучок, банката применува пондер на ризичност од 0% на паричните средства, паричните еквиваленти и златото, додека на паричните средства во постапка на наплата применува пондер на ризичност од 20%.

По исклучок, на договорите за дефинитивна терминска продажба на актива и продажба на актива со обврска за нејзин повторен откуп (репо-договори), банката го применува пондерот на ризичност којшто се однесува на активата којашто е предмет на договорот, а не пондерот на ризичност којшто се однесува на другата договорна страна.

Нефинансирани инструменти за кредитна заштита

Банката е должна при утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето да го земе предвид влијанието на рочната неусогласеност настаната како резултат на пократкиот преостанат рок на достасување или рокна важење на инструментот за кредитна заштита од реостанатиот рок на достасување на побарувањето на кое се однесува.

При утврдувањето на влијанието на рочната неусогласеност се имаат предвид следниве правила:

- а) преостанатиот рок на достасување на побарувањето е еднаков на пократкиот рок од: (1) најдолгиот преостанат рок во кој должникот е должен да ја исполни целосно својата обврска или (2) пет години;
- б) преостанатиот рок на достасување на инструментот за кредитна заштита е еднаков на најблискиот датум на кој може да се искористи или да престане да постои инструментот за кредитна заштита, односно на кој давателот на инструментот за кредитна заштита може да го повлече дадениот инструмент;
- в) доколку инструментот за кредитна заштита е поделен на износи коишто достасуваат во повеќе различни рокови на достасување, банката е должна да го подели износот на инструментот според различните роковите на достасување и соодветно да го утврди износот на пондерираната вредност на побарувањето за секој посебен дел.

Финансиски инструменти за кредитна заштита

За потребите на оваа одлука, како финансирани инструменти за кредитна заштита се сметаат:

- финансиското обезбедување
- билансното нетирање
- останатите финансирани инструменти

Финансиското обезбедување

Како финансиско обезбедување се сметаат следниве финансирани инструменти за кредитна заштита: (под услов да ги исполнуваат подолу споменатите услови)

- паричен депозит или парични еквиваленти и злато кај банката;
- должнички инструменти издадени од централната влада на Република Македонија и Народната банка и од централните влади или централните банки коишто имаат кредитен рејтинг од призната ИКР или АКИ за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 4,
- должнички инструменти издадени од банки и други трговски друштва коишто имаат долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 3,
- должнички инструменти издадени од банки и други трговски друштва коишто имаат краткорочен кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 3,
- должнички инструменти издадени од банки со седиште надвор од Република Македонија коишто немаат кредитен рејтинг од призната ИКР,
- должнички инструменти издадени од банки со седиште во Република Македонија коишто котираат на Македонската берза АД Скопје;
- удели во инвестициски фондови доколку се исполнети условите.
- акции или конвертибилни обврзници коишто се вклучени во главниот берзански индекс (како главен берзански индекс на Македонската берза АД Скопје се смета Македонскиот берзански индекс – МБИ10).

Како должнички инструменти издадени од централните влади или централните банки од се сметаат и должничките инструменти издадени од:

- јавните институции коишто имаат третман на централна влада за

кои се применува пондер на ризичност.

- мултилатералните развојни банки за кои се применува пондер на ризичност од 0%.

- меѓународните организации за кои се применува пондер на ризичност од 0%.

- локалната самоуправа и регионалната власт.

- мултилатералните развојни банки.

- јавните институции.

Должничките инструменти издадени од банки со седиште надвор од Република Македонија коишто немаат кредитен рејтинг од призната ИКР можат да се сметаат како финансиско обезбедување доколку се исполнети следниве услови:

- инструментите котираат на призната берза

- сите останати финансиски инструменти издадени од таа банка коишто се со исто првенство на наплата како и финансираниот инструмент за кредитна заштита, имаат кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет од најмалку 3.

- банката има информации врз основа на кои може да заклучи дека финансираниот инструмент за кредитна заштита треба да има рејтинг којшто е поповолен од рејтингот за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет од најмалку 3.

- банката е сигурна дека должничкиот инструмент може лесно да се продаде на пазарот.

Уделите во инвестициски фондови можат да се сметаат како финансиско обезбедување само доколку се исполнети следниве услови:

- цената на уделите се објавува на дневна основа, и

- инвестицискиот фонд е ограничен да вложува само во инструменти коишто можат да се признаат како финансиско обезбедување.

Услови за превземање на финансиското обезбедување се:

- Постои ниска поврзаност (корелација), односно не постои позитивна материјална поврзаност (корелација) помеѓу кредитната способност на должникот и вредноста на финансиското обезбедување. Позитивна материјална поврзаност постои кога обезбедувањето е издадено од страна на должникот или лице коешто е поврзано со должникот. Хартиите од вредност издадени од должникот или лице поврзано со него не можат да се признаат како финансиско обезбедување.

- Постои правна сигурност и тоа:

-согласно со договорот за финансиско обезбедување, банката има право без одложување да го наплати или да го задржи обезбедувањето во случај на ненаплата на побарувањето, несолвентност или отворање стечајна постапка над должникот или на лицето кај кое се наоѓа финансиското обезбедување или во случај на остварување на некој друг договорен настан,

-банката е должна да ги исполнува сите договорни и законски обврски и да ги презема сите потребни активности за да може договорот за финансиско обезбедување да се изврши без никакви ограничувања, согласно со прописите коишто важат за ваков вид договори,

-за договорите за финансиско обезбедување коишто вклучуваат примена на прописи од друга земја, банката е должна да добие правно мислење од адвокат од земјата чијшто прописи се применуваат, со кое се потврдува можноста за извршување на договорот согласно со прописите на другата државата. Покрај тоа, за да се осигури банката дека договорот за финансиско обезбедување може да се изврши без никакви ограничувања, таа е должна, најмалку еднаш годишно во текот на времетраењето на

договорот, да добие дополнително правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат за можноста за негово извршување.

- Исполнети и се оперативни барања коишто се однесуваат на обврската на банката:

- да има писмен договор за финансиското обезбедување и пропишани процедури за негово навремено активирање
- да воспостави и да применува соодветни политики и процедури за контрола на ризиците коишто произлегуваат од користењето на финансиското обезбедување. Контролата треба да ги опфати и ризиците од неефикасност или намалување на ефикасноста на финансиското обезбедување, неговиот престанок, ризиците коишто произлегуваат од неговото вреднување, ризик од концентрација на одделните видови финансиско обезбедување и слично.

- да воспостави и да применува политики или процедури со кои се дефинираат прифатливите видови и износи на финансиско обезбедување,

- редовно да ја утврдува пазарната вредност на финансиското обезбедување, што подразбира усогласување на неговата вредност со пазарната вредност најмалку еднаш квартално или почесто, доколку дојде до значителна промена на пазарните цени или доколку обезбеденото побарување надминува 5% од сопствените средства на банката;

- доколку финансиското обезбедување се чува од страна на трето лице - чувар на имот, инструментот да не е дел од активата на чуварот на имот, туку да се чува на посебна сметка.

На побарувањата коишто се покриени со финансиско обезбедување што ги исполнува критериумите од оваа глава, банката го применува пондерот на ризичност којшто би се применил во случај на директна

изложеност кон тоа обезбедување (пондер на ризичност на обезбедувањето).

По исклучок, на побарувањата покриени со:

- финансиското обезбедување со сопственички инструменти коишто се дел од МБИ10, банката применува пондер на ризичност од 50%,
- злато кај банката, банката применува пондер на ризичност од 20%,
- паричен депозит кај банката, банката применува пондер на ризичност од 0%.

Билансно нетирање

Банката може да признае билансно нетирање на меѓусебните побарувања и обврски со должникот како финансиран инструмент за кредитна заштита доколку се исполнети следниве услови:

- се нетираат кредитите и депозитите кај банката;
- договорот за билансно нетирање може да се спроведува во сите
- случаи без никакви ограничувања, вклучувајќи ги и случаите на несолвентност, стечај или ликвидација на должникот;
- банката може во секој момент да ги утврди паричните побарувања и обврски коишто се предмет на договорот за нетирање;
- банката врши редовно следење и контрола на ризиците коишто можат да произлезат од престанокот на важење на договорот за билансно нетирање;
- за договорите за билансно нетирање коишто вклучуваат примена на прописи од друга земја, банката е должна да добие правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат, со кое се потврдува можноста за извршување на договорот согласно со прописите на другата државата. Покрај тоа, за да се осигури банката дека договорот може да се изврши без никакви ограничувања, таа е должна, најмалку еднаш годишно во текот на времетраењето на договорот, да добие дополнително правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат за можноста за негово извршување, и

- банката врши редовно следење и контрола на изложеноста на нето-основа

Останати финансирани инструменти

Како останати финансирани инструменти се сметаат следниве инструменти, коишто ги исполнуваат критериумите од оваа глава на одлуката:

- парични депозити или парични еквиваленти кај трето лице коешто не е една од договорните страни
- полиси за животно осигурување.

Паричните депозити или паричните еквиваленти треба да ги исполнуваат следниве услови:

- договорот за залог или за пренос на паричниот депозит/паричниот еквивалент на банката е изработен врз основа на закон и банката има право без одложување да го наплати или да се стекне со паричниот депозит/паричниот еквивалент во случај на ненаплата на побарувањето, несолвентност или отворање стечајна постапка над должникот или над лицето кај кое се наоѓа паричниот депозит/паричниот еквивалент или во случај на остварување на некој друг договорен настан;
- третото лице мора да биде известно за залогот или правото на пренос;
- врз основа на известувањето од алинејата 2 од оваа точка, третото лице може да врши исплата на паричниот депозит/паричниот еквивалент само на банката или на друго лице, по претходна согласност од банката; и
- залогот или преносот се во корист на банката и се безусловни и неотповикливи.

Полисите за животно осигурување треба да ги исполнуваат следниве услови:

- полисата за животно осигурување е дадена како залог кај банката

или е винкулирана во корист на банката;

- друштвото за осигурување коешто ја издало полисата е известно за залогот и не смее да врши исплата врз основа на полисата, без претходна согласност од банката;

- во случај на ненаплата на побарувањето, банката има право да ја откаже полисата за животно осигурување и да ја наплати откупната вредност на полисата, при што не постојат законски одредби коишто ја ограничуваат наплатата на откупната вредност;

- банката мора да биде известена за секое доцнење на должникот во намирувањето на своите обврски врз основа на полисата за животно осигурување;

- по исклучок, доколку рокот на достасување на полисата е пократок од преостанатиот рок на достасување на побарувањето, полисата може да се користи како инструмент за кредитна заштита само доколку банката обезбеди услови износот добиен со исплатата на полисата да го замени со друг инструмент за кредитна заштита со рок на достасување до крајот на рокот на достасување на побарувањето, согласно со одредбите на оваа одлука;

- залогот или винкулацијата мора да имаат сила на извршна исправа, согласно со закон;

- откупната вредност на полисата ја објавува друштвото за осигурување коешто ја издало и оваа вредност не може да се намалува;

- банката треба да биде во можност навремено да ја наплати откупната вредност на полисата, односно исплатата на полисата да се изврши во разумен рок;

- друштвото за осигурување не смее да ја исплати откупната вредност на полисата, без претходна согласност на банката;

- друштвото за осигурување е друштво за осигурување или филијала на странско друштво за осигурување коишто добиле дозвола за вршење работи на осигурување од Агенцијата за супервизија на осигурувањето или друштво за осигурување од земја-членка на Европската Унија или е друштво со седиште надвор од Република Македонија коешто е предмет на регулатива и супервизија на осигурувањето којашто е најмалку еднаква на регулативата и

супервизијата на земјите-членки на Европската Унија.

3.3 Капитал потребен за покривање на валутен ризик

Капиталот потребен за покривање на валутниот ризик се пресметува на тој начин, што збирот на апсолутниот износ на нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција на банката се множи со 8%.

Нето-позицијата на банката во злато претставува разлика помеѓу сите активни и пасивни позиции на банката во злато, вклучувајќи ги и сите вонбилансни позиции изразени во злато (форвард и фјучерс-договори во злато, опции во злато и слично).

Под девизни активни, односно девизни пасивни позиции се сметаат и денарските активни, односно денарските пасивни позиции со девизна клаузула.

Нето девизната позиција во една валута претставува збир на:

- нето спот-позицијата, којашто е еднаква на разликата помеѓу девизната актива и девизната пасива во таа валута, вклучувајќи ја и недостасаната камата.

- нето форвард-позицијата којашто е еднаква на разликата помеѓу сите износи коишто ќе бидат примени и сите износи коишто ќе бидат платени врз основа на валутни форвард-договори, вклучувајќи ги и валутните фјучерс-договори и главницата на валутните своп-договори којашто не е вклучена во спот-позицијата.

- вонбилансните позиции во девизи (неотповикливи гаранции, непокриени акредитиви и слични инструменти), коишто се класифицирани во категориите на ризик „Г“ и „Д“. Во случај на гаранции и акредитиви во странска валута коишто се покриени со депозит во таа валута, во пресметката на нето девизната позиција се вклучува непокриениот износ на овие гаранции и акредитиви.

- вредноста на валутните опции изразена согласно со точката 173 од оваа одлука.

Позициите од ставот 1 алинеи 1 и 2 од оваа точка коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ се прикажуваат на нето-основа, односно се намалуваат за соодветниот износ на исправката на вредноста/посебната резерва. Вонбилансните позиции од ставот 1 алинеја 3 од оваа точка се прикажуваат на нето-основа, односно се намалуваат за соодветниот износ на посебна резерва.

Во нето девизната позиција не се вклучуваат позициите на банката во странска валута коишто произлегуваат од нејзиното работење во туѓо име и за туѓа сметка, како и билансните позиции коишто, согласно со главата III од оваа одлука, претставуваат одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал.

Нето девизната позиција во една валута се изразува во денари со примена на средниот курс на Народната банка којшто важи на денот на кој се утврдува нето девизната позиција за таа валута.

Збирот на сите нето девизни кратки позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната кратка девизна позиција на банката, додека збирот на сите долги нето девизни позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната долга девизна позиција на банката.

Кратка девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е помал од збирот на пасивните позиции.

Долга девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е поголем од збирот на пасивните позиции.

Поголемиот износ од вкупната кратка девизна позиција и вкупната долга девизна позиција ја претставува агрегатната девизна позиција на банката.

3.4 Капитал за покривање на пазарните ризици

Капиталот потребен за покривање на пазарните ризици претставува збир на:

1) капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик, како збир на:

-капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти,

-капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти,

2) капиталот потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност.

Капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик се утврдува врз основа на следниве две компоненти: специфичен и генерален ризик.

Специфичниот ризик е ризикот од промена на цената на финансискиот инструмент како резултат на фактори коишто се поврзани со издавачот на тој инструмент, односно издавачот на предметот на дериватот, кај финансиските деривати.

Генералниот ризик е ризикот од промена на цените на финансиските инструменти како резултат на промените на пазарните каматни стапки или промените во цените на пазарот на капитал.

Банката ја одредува нето-позицијата на еден финансиски инструмент како разлика помеѓу неговата долга (купување) и кратка позиција (продавање, зајмување). При утврдувањето на нето-позицијата, дериватите се третираат како позиции на предметот на дериватот.

Банката може да го изврши нетирањето, доколку станува збор за:

-долги и кратки позиции во ист финансиски инструмент издаден од едно лице.

-долги и кратки позиции во различни финансиски инструменти издадени од еднолице, само доколку финансиските инструментите се со еднаков приоритет на наплата (англ. seniority) или финансиските инструменти во кои банката има кратка позиција се со понизок приоритет на наплата од инструментите во кои банката има долга позиција.

Третман на финансиските деривати и другите финансиски инструменти

Финансиските деривати со кои се презема обврска за купување или продажба на одреден должнички инструмент или каматна стапка (форвард- договори, фјучерс-договори или слични договори) се прикажуваат како комбинација на долга или кратка позиција, при што:

- едната позиција достасува на рокот на достасување на фјучерс-договорот, односно на датумот на порамнување на форвард-договорот или сличен договор.

- другата позиција достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Купувањето фјучерс или форвард-договор каде што предмет е каматна стапка (англ.interest rate futures, forward interest rate agreements) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Продажбата на фјучерс или форвард-договор каде што предмет е каматна стапка се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот

ризик од вложувања во должнички инструменти, се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

Форвард-договорите каде што предмет е девизниот курс (англ. foreign Exchange forward – FX forwards) се прикажуваат како долга позиција во должнички инструмент во валутата што се купува и кратка позиција во должнички инструмент во валутата што се продава, при што се зема предвид рокот кога е предвидено купувањето, односно продавањето на валутата.

Долгите и кратките позиции во форвард-договорите каде што предмет е девизниот курс се вклучуваат при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, односно,

покрај тоа што се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик, овие форвард-договори се вклучуваат и во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти.

Купувањето фјучерс или форвард-договор каде што предмет е должнички инструмент (англ. forward contract, bond future) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Продажбата на фјучерс или форвард-договор каде што предмет е должнички инструмент се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Форвард и фјучерс-договорите на берзанските индекси се прикажуваат

, при што позициите во берзанскиот индекс можат да се прикажат како една позиција во берзанскиот индекс или како позиции во секој од сопственичките инструменти коишто се дел од берзанскиот индекс - компоненти на берзанскиот индекс. Во зависност од начинот на прикажување, позициите во берзански индекс се изразуваат преку пазарната вредност на берзанскиот индекс или преку пазарната или сегашната вредност на одделните компоненти на берзанскиот индекс.

Своповите на каматни стапки (англ. interest rate swap) кај кои банката прима променлива каматна стапка и плаќа фиксна каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка којашто достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на свопот.

Своповите на каматни стапки кај кои банката прима фиксна каматна стапка и плаќа променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка којашто достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на свопот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

Своповите на валути (англ. cross-currency swap) се прикажуваат согласно како комбинација на долга позиција во должнички инструмент во едната валута со фиксна/променлива каматна стапка и кратка позиција во должнички инструмент во другата валута со фиксна/променлива каматна стапка, при што се зема предвид рочноста на секоја од валутите што се разменуваат. Позициите во овој вид свопови се вклучуваат и при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик

како позиции во валутите коишто се разменуваат согласно со нивната рочност.

Своповите на сопственички инструменти (англ. equity swap) се прикажуваат како комбинација на долга позиција во сопственичката хартија од вредност што се прима и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност што се дава.

Своповите на сопственички инструменти кај кои банката прима фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка којашто достасува на рокот на достасување на свопот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност. Долгата позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека кратката позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

Своповите на сопственички инструменти кај кои банката плаќа фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка којашто достасува на рокот на достасување на свопот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во сопственичката хартија од вредност. Кратката позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека долгата позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

Вложувањата во удели во инвестициски фондови (англ. collective investment undertakings) се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик и валутниот ризик (доколку станува збор за вложувања во странска валута), а не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици.

Позициите во конвертибилни хартии од вредност (англ.convertible securities) се прикажуваат како позиции во должнички инструмент или сопственички инструменти. Конвертибилната хартија од вредност се смета како сопственичка хартија од вредност доколку:

- до првиот датум кога може да се изврши конверзијата преостануваат помалку од три месеци, односно периодот до следниот датум кога може да се изврши конверзија е помал од една година (доколку првиот датум веќе поминал);

- висината на тековната пазарна вредност на должничкиот инструмент е поголема најмногу 10% од вредноста на соодветното количество на сопственичка хартија од вредност коешто може да се стекне доколку се изврши конверзијата.

Позициите во хартии од вредност (сопственички инструменти, должнички инструменти) од портфолиото за тргување коишто привремено се продаваат на друга договорна страна врз основа на репо-договор или коишто врз основа на соодветен договор се даваат на заем на друга договорна страна се прикажуваат како комбинација на долга позиција во хартијата од вредност којашто е привремено продадена, односно дадена на заем и кратка позиција во безризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата којашто е еднаква на приносот од овие договори.

Позициите во хартии од вредност од портфолиото за тргување коишто привремено се купуваат од друга договорна страна врз основа на репо-договор или коишто врз основа на соодветен договор се зајмуваат од друга договорна страна се прикажуваат како долга позиција во неризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата којашто е еднаква на приносот од овие договори.

Позициите во опции и инструменти коишто имаат карактеристики на опции (англ. interest rate options, debt instrument options, equity options, stock indices option, financial future options, swaoptions, foreign currency options, warrants) се прикажуваат согласно со глава XI од оваа одлука и

соодветно се вклучуваат во капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, ризикот од промена на цените на стоките или валутниот ризик.

Гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност

Позициите коишто произлегуваат од обврската на банката за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти или од вложувања во должнички инструменти,

Вклучувањето на позициите се врши на следниов начин:

- се утврдува нето-позицијата на банката во хартиите од вредност чијашто емисија ја гарантира, односно за кои безусловно се обврзала дека ќе ги прифати по договорената цена. Нето-позицијата претставува разлика помеѓу износот на емисијата на хартии од вредност што ја гарантира банката и износот на хартиите од вредност што се запишани или се пренесени на трети лица коишто презеле обврска за субгарантирање на емисијата;
- нето-позицијата се намалува со факторите на намалување:

Работен ден	Фактор на намалување
0	100%
1	90%
2-3	75%
4	50%
5	25%
Над 5 работни денови	0%

Под работен ден 0 се подразбира работниот ден на кој банката стекнува

безусловна обврска за преземање на утврдениот износ на хартии од вредност по однапред договорена цена.

Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти

Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти коишто се водат во портфолиото за тргување.

Во пресметката, банката е должна да ги вклучи и позициите врз основа на гарантирање и/или пласман на емисија на должнички инструменти, како и сите други позиции чијашто вредност зависи од движењето на каматните стапки (пр. форвард-договор каде што предмет е девизниот курс).

Специфичен ризик

Банката врши класифицирање на позициите согласно со нивната преостаната рочност и карактеристиките на издавачот.

Под преостаната рочност на должничките инструменти, во смисла на оваа одлука, се подразбира преостанатиот период до нивната фактичка рочност (за инструментите со фиксни каматни стапки), односно до периодот во кој се врши повторно утврдување на каматните стапки (за инструментите со променливи каматни стапки).

Врз основа на извршената класификација според преостанатата рочност, банката врши пондерирање на позициите согласно со пондерите

Позиции кои што не носат ризик	Квалификувани позиции			Останати позиции
	До 6 месеци	Од 6 до 24 месеци	Над 24 месеци	
0%	0.25%	1.0%	1.6%	8.00%

Како позиции коишто не носат ризик се сметаат позициите коишто се издадени од лица или се обезбедени со инструменти за кредитна заштита кои, им се доделува пондер на ризичност за кредитен ризик од 0%.

Квалификувани позиции се позициите коишто:

- се издадени или гарантирани од централни влади на кои, им се доделува пондер на ризичност од 20% или 50%;

- се издадени од централни банки, меѓународни организации, мултилатерални развојни банки и органите на локалната самоуправа и регионалната власт коишто,, се распоредени во степен на кредитен квалитет од 2 или 3;

- се издадени или гарантирани од банки и други трговски друштва коишто, се распоредени во степен на кредитен квалитет од 1 или 2.

Сите горе не споменати позиции се вклучуваат во позициите се сметаат за останати позиции. Потребниот капитал за покривање на специфичниот ризик претставува збир на апсолутните вредности на добиените пондерирани позиции.

Генерален ризик

Банката го пресметува износот на генерален ризик врз основа на преостанатата рочност на позициите во должнички инструменти и нивната каматна стапка. Со примена на пондерите се добиваат пондерирани долги и кратки позиции во секој должнички инструмент

Зона	Групи на преостаната рочност		Пондер(%)
	Каматна стапка од/над 3%	Каматна стапка до 3%	
Зона 1	0-1мес	0-1мес	0.00
	1-3 мес	1-3 мес	0.20
	3-6 мес	3-6 мес	0.40
	6-12 мес	6-12 мес	0.70

Зона 2	1 - 2 години	1.0 - 1.9 години	1.25
	2 - 3 години	1.9 - 2.8 години	1.75
	3 - 4 години	2.8 - 3.6 години	2.25
Зона 3	4 - 5 години	3.6 - 4.3 години	2.75
	5 - 7 години	4.3 - 5.7 години	3.25
	7 - 10 години	5.7 - 7.3 години	3.75
	10 - 15 години	7.3 - 9.3 години	4.50
	15 - 20 години	9.3 - 10.6 години	5.25
	над 20 години	10.6 - 12 години	6.00
		12 - 20 години	8.00
		над 20 години	12.50

Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти

Банката е должна да ја утврди долгата или кратката позиција на секоја сопственичка хартија од вредност за секој национален пазар на кој тргува банката со таа хартија од вредност (англ. market-by-market basis) и да го утврди капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти, како збир на капиталот потребен за покривање на овој ризик за секој национален пазар.

Како позиции во сопственички инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување се сметаат и позициите врз основа на гарантирање и/или пласман на емисија на сопственички инструменти.

Капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти на секој национален пазар се пресметува како збир на:

- износот на специфичниот ризик утврден помножен со 4%.
- износот на генералниот ризик утврден помножен со 8%.

Специфичниот ризик се дефинира како бруто-позиција на сопственичките инструменти, односно збир на апсолутната вредност на сите долго и на сите кратки позиции во одделни сопственички инструменти.

Генералниот ризик

ја претставува нето-позицијата на сопственичките инструменти, односно разликата помеѓу збирот на долгоите и збирот на кратките позиции во одделни сопственички инструменти.

Капиталот потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност

се добива со вклучување на оние позиции во должнички инструменти и сопственички инструменти коишто имаат највисок специфичен ризик, на трансакциите со должнички инструменти, сопственички инструменти, валути и стокиза кои се утврдува капитал за покривање на ризикот од порамнување/испорака, и на финансиските инструменти за кои се утврдува капитал потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна.

За секое надминување на лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките (3%, 10%, 25%, 65%, 800%), коешто е настанато како резултат на изложеноста, банката е должна да утврдува капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност.

Изложеноста на банката кон лице и лицата поврзани со него, којашто произлегува од позиции во портфолиото на банкарски активности, не смее да ги надмине лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките.

Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае помалку од 10 дена, капиталот потребен за покривање на тоа надминување се добива кога износот на надминувањето ќе се помножи со 200%.

Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае 10 и повеќе дена, банката е должна да го распореди износот на надминувањето, на следниов начин, согласно со неговото процентуално учество во сопствените средства. Капиталот потребен за покривање на надминувањето се добива кога износот на надминувањето ќе се помножи со соодветниот пондер од табелава.

Надминување на лимитот (како процент од сопствените средства)	Пондер
До 40%	200%
40-60%	300%
60-80%	400%
80-100%	500%
100-250%	600%
Над 250%	900%

3.6 Капитал потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака

Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака за трансакциите со должнички инструменти, сопственички инструменти, валути и стоки, и тоа:

- за сите трансакции коишто не се намирени во рок од пет или повеќе работни дена по договорениот датум на порамнување,
- за сите трансакции кај кои е предвидена слободна испорака,

Банката не е должна да утврдува капитал за покривање на ризикот од порамнување/испорака врз основа на репо-договори и договори за земање, односно давање на заем хартии од вредност и стоки на друга договорна страна.

Во случаите кога одредена трансакција не е намирена во рок од пет

или повеќе работни денови по договорениот датум на порамнување, капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се пресметува како производ на разликата помеѓу договорената цена на порамнување за таа позиција и нејзината тековна пазарна вредност и соодветниот пондер од следната табела.

Број на работни денови по датумот на испорака	% од разликата во цени
5-15	8%
16-30	50%
31-45	75%
46 и повеќе	100%

Капиталот се утврдува само доколку разликата помеѓу цените на конкретниот инструмент значи загуба за банката (во случај на купување, кога тековната пазарна цена е повисока од договорената цена, или во случај на продажба, кога тековната пазарна цена е пониска од договорената цена на порамнување).

За позициите кај кои е предвидена слободна испорака, капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се утврдува во следниве случаи:

-доколку е извршено плаќање за должничките инструменти, сопственичките инструменти, валутите и стоките, пред нивната испорака, или испораката е извршена пред да биде извршено плаќањето;

-кај трансакциите со странство, доколку е поминат еден или повеќе денови од моментот кога е извршено плаќањето или испораката.

Истото се изведува на следниот начин:

Број на работни денови по датумот на плаќање или испорака	Износ на потребниот капитал
До еден работен ден	0
Од еден до четири работни дена	Договорениот износ плаќање/испорака се пондерира согласно со кредитниот ризик
По петтиот работен ден	Договорениот износ на извршеното плаќање/испорака, зголемен за тековната позитивна изложеност (доколку постои) добива третман на одбитна ставка од сопствените средства

Тековната позитивна изложеност е еднаква на позитивната разлика помеѓу објективната вредност на извршеното плаќање/испорака и објективната вредност на неизвршената испорака/плаќање, на денот на утврдувањето на капиталот.

3.6 Капитал потребен за покривање на ризикот од друга договорна страна

Капиталот потребен за покривање на ризикот од:

- финансиски деривати
- репо-договори за продажба/купување на хартии од вредност и стоки и договорите за давање на заем/зајмување хартии од вредност и стоки.
- трансакции за кредитирање на купувањето хартии од вредност со плаќање одреден износ (англ. margin lending transactions).

- трансакции со долг рок на порамнување.

За потребите на утврдување на капиталот за покривање на ризикот од другата договорна страна, банката е должна да го утврди износот на пондерираната изложеност на ризикот на другата договорна страна како производ на:

- изложеноста на ризикот од другата договорна страна за сите гореспоменати позиции.
- пондерот на ризичност за договорната страна, утврден согласно со кредитниот ризик.

Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна се добива кога пондерираната изложеност на ризикот од другата договорна страна ќе се помножи со 8%.

При користењето на методот на оригинална изложеност, изложеноста на ризикот од другата договорна страна од одделна позиција (договор) претставува производ на номиналната вредност (англ. notional value) на позицијата и соодветниот процент од табелава:

Договорен рок на достасување	Договори што се однесуваат на каматните стапки	Договори што се однесуваат на девизниот курс и златото
До 1 година	0.5%	2%
1-2 години	1.0%	5%
За секоја дополнителна год	+1.0%	+3%

Согласно со методот на пазарна вредност, изложеноста на ризикот од другата договорна страна од одделна позиција (договор) претставува збир на:

- тековната изложеност утврдена како трошок за замена на

позицијата. Трошокот за замена ја претставува пазарната вредност на позицијата, односно износот што ќе треба да го плати банката во случај на потреба за замена на позицијата. Доколку овој износ е негативен, тогаш трошокот е еднаков на нула;

- потенцијалната изложеност на ризикот од другата договорна страна којашто се добива како производ на номиналната вредност на позицијата и соодветниот процент од табелава

Преостанат а рочност	Договори што се однесуваат на камматни стапки	Договори што се однесуваат на девизниот кур и залатото	Договри што се однесуваат на сопственич ки инструмен ти	Договори што сеоднесува ат на благородн ите метали, освен злато	Договори што се однесуваат на стоките што не се благороден метал
До 1 година	0%	1.0%	6.0%	7.0%	10.0%
Од 1 до 5 год.	0.5%	5.0%	8.0%	7.0%	12.0%
Над 5 години	1.5%	7.5%	10.0%	8.0%	15.0%

3.7 Капитал потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките

Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките за сите позиции од портфолиото на банкарски активности и од портфолиото за тргување

Под стока, во смисла на оваа одлука, се подразбира физичкиот производ со кој се тргува или може да се тргува на секундарниот пазар, како што се земјоделските производи, минералите (вклучувајќи ја и нафтата), благородните метали (без златото) и дериватите и другите финансиски инструменти коишто се однесуваат на овие производи.

Секоја позиција на банката во стоки се изразува во стандардните мерни единици (пр. барели, тони, килограми). Банката е должна да ја изрази пазарната вредност на секоја стока во денари. Кога пазарната вредност на стоката се изразува во друга валута, банката е должна да ја изрази таа вредност во денари, со примена на пазарниот девизен курс.

При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, банката е должна да ја прикаже долгата или кратката позиција во секоја стока. Позицијата во секоја стока, позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти коишто се однесуваат на гореспоменатите стоки.

Доколку одредена позиција во стока претставува изложеност и на други ризици дефинирани со оваа одлука, банката е должна соодветно да ја вклучи и во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на тие ризици.

Позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти коишто се однесуваат на стоки се прикажуваат како комбинација на долга и кратка позиција со соодветната рочност, и тоа:

- за фјучерс и форвард-договори каде што предметот е одредена стока, како долга или кратка позиција во предметот на договорот

(стоката)

- за своп на стоки како комбинација на долга и кратка позиција на стоките што се предмет на свопот.

Позициите во репо-договори и договори за земање или давање на заем стоки на друга договорна страна се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените како позиции во стоките коишто се предмет на овие договори.

Банката може да врши нетирање на кратките и долгите позиции во деривати на стоки доколку станува збор за ист вид и исто количество стока, чија вредност е изразена во иста валута и коишто имаат ист рок на достасување.

Капиталот потребен за покривање на ризикот на промена на цените на стоките се пресметува за секоја стока, како збир на:

-15% од нето-позицијата на стоката утврдена, помножена со тековната пазарна цена на таа стока

- 3% од бруто-позицијата на стоката утврдена, помножена со тековната пазарна цена на таа стока.

Нето-позицијата на банката во една стока претставува разлика помеѓу долгите и кратките позиции во таа стока.

Бруто-позицијата на банката во една стока претставува збир на апсолутните вредности на долгите и кратките позиции во таа стока.

Вкупниот капитал на банката потребен за покривање на ризикот на промена на цените на стоки е еднаков на збирот на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цената на секоја стока со која банката тргува.

4.8 Капитал потребен за покривање на оперативниот ризик

Банката го утврдува капиталот потребен за покривање на

оперативниот ризик со користење на базичниот индикатор. Базичниот индикатор претставува збир на следниве позитивни и негативни позиции, остварени како резултат на редовното работење на банката:

- 1) Приходи од камата;
- 2) Расходи од камата;
- 3) Приходи од дивиденда, освен приходите од вложувања во придружени друштва, подружници и заеднички вложувања;
- 4) Приходи од провизии и надомести;
- 5) Расходи од провизии и надомести;
- 6) Приходи и расходи од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 7) Приходи и расходи врз основа на курсни разлики;
- 8) Реализирани приходи и расходи од позиции коишто не се мерат по објективната вредност преку билансот на успех, доколку произлегуваат од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 9) Приходи и расходи од позиции за заштита на вредноста на другите позиции.
- 10) Останати оперативни приходи.

Во останатите оперативни приходи не се вклучуваат вонредните приходи и приходите остварени врз основа на склучени договори за осигурување во име и за сметка на банката. Во расходите од провизии и надомести се вклучуваат трошоците за услуги од трети лица, само доколку станува збор за услуга од матичното лице на банката, подредено лице на банката или подредено лице на матичното лице на банката.

При пресметката на базичниот индикатор не се вклучува каква било исправка на вредноста на позициите.

Базичниот индикатор се пресметува на годишна основа за периодот што завршува на крајот на финансиската година (31.12.).

Доколку банката не располага со ревидирани финансиски извештаи, при

утврдувањето на базичниот индикатор може да ги земе предвид неревидираните извештаи.

Врз основа на базичниот индикатор, банката може да го утврди капиталот за покривање на оперативниот ризик со користење на еден од следниве два пристапа:

- пристап на базичен индикатор,
- стандардизиран пристап, доколку банката ги исполнила критериумите.

Пристап на базичен индикатор за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик

Согласно со пристапот на базичен индикатор, капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се утврдува кога аритметичката средина на тригодишните позитивни износи на базичниот индикатор, помножен со 15%.

Доколку во која било од последните три години банката остварила базичен индикатор еднаков или помал од нула, тој износ и таа година не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, односно не се земаат предвид при пресметката на аритметичката средина.

Критериуми за примена на стандардизираниот пристап

Банката е должна да ги распореди своите финансиски активности во деловните линии дефинирани подолу и да го утврди базичниот индикатор за секоја деловна линија.

Деловни линии	Активности	Стапка на потребен капитал за деловната линија
Услуги поврзани со	Купопродажба,	18%

финансирање трговци коишто, согласно со Законот за трговски друштва, се сметаат за средни и големи трговци	гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност со преземена обврска за откуп на емисијата и услуги поврзани со гарантирањето и/или трговци пласманот Советување на правните лица во врска со капиталот, деловните стратегии и слично Услуги при спроведување спојувања и присоединувања, стекнување акции или удели во други друштва, приватизации Инвестициско советување Тргување и продажба Услуги поврзани со инвестициско истражување и финансиска анализа, како и други видови општи препораки за трансакции со финансиски инструменти.	
Тргување и продажба	Тргување во свое име и	18%

	<p>за своја сметка</p> <p>Посредување на пазарот на пари Прием и извршување налози поврзани со еден или повеќе финансиски инструменти, коишто не се вклучени во деловната линија „брокерски услуги на мало“</p> <p>Извршување налози во име на клиенти, спроведување понуда и продажба на финансиски инструменти без обврска за нивен откуп (доколку не се вклучени во деловната линија „брокерски услуги на мало“)</p> <p>Операции преку мултилатерални системи за тргување</p>	
Банкарство на мало (физички лица и МД)	<p>Прибирање депозити и други повратни извори на средства</p>	12%

	<p>Кредитирање и други слични активности на финансирање на клиентот (финансирање комерцијални проекти, факторинг, слично) форфетинги Финансиски лизинг Издавање гаранции, авали и други слични инструменти</p>	
<p>Комерцијално банкарство (средни и големи трговци согласно со Законот за трговски друштва)</p>	<p>Прибирање депозити и други повратни извори на средства Кредитирање и други слични активности на финансирање на клиентот (финансирање комерцијални проекти, факторинг, слично) форфетинги Финансиски лизинг Издавање гаранции, авали и други слични инструменти</p>	15%
<p>Платен промет и порамнување</p>	<p>Услуги во платниот промет во земјата и странство Издавање и</p>	18%

	администрирање платежни средства	
Услуги како агент	Давање услуги на банка-чувар на имот и други слични услуги на чување и администрирање финансиски средства во име и за сметка на клиентот	15%
Управување со средства	Управување со средства и портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот Управување со фондови за зеднички вложувања (инвестициски и пензиски фондови) Останати облици на управување со средства	12%
Брокерски услуги на за мало трансфер на еден или повеќе (физички лица и МД)	Прием и извршување налози за трансфер на еден или повеќе финансиски инструменти коишто не се вклучени во деловната линија	12%

	<p>„тргување и продажба“</p> <p>Извршување налози во име и за сметка на клиенти, спроведување понуда и продажба на финансиски инструменти без обврска за нивен откуп</p>	
--	--	--

Банката е должна да воспостави и да применува политика за распоредување на активностите по деловни линии во која ќе ги дефинира принципите за распоредување на своите финансиски активности во соодветните деловни линии и за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на стандардизираниот пристап.

Управниот одбор на банката е должен да ја изработи и да ја донесе. Надзорниот одбор на банката е должен да ја разгледа и да ја одобри оваа политика.

Пресметка на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на стандардизираниот пристап

Банката којашто ги исполнува потребните критериуми го утврдува капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик преку пресметка на базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја деловна линија и базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја од последните три години.

Базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја деловна линија претставува производ на базичниот индикатор за таа деловна линија,

Збирот на сите базични индикатори пондерирани според ризикот за секоја деловна линија во текот на една година го дава базичниот индикатор пондериран според ризикот за таа година. При утврдување на базичниот индикатор пондериран според ризикот за одредена година, се земаат предвид сите базични индикатори пондерирани според ризикот за секоја деловна линија, без разлика на нивниот предзнак (позитивен или негативен).

Капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се добива кога збирот на базичните индикатори пондерирани според ризикот за секоја од последните три години ќе се подели со 3. Доколку базичниот индикатор пондериран според ризикот за одредена година е негативен, при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се зема со вредност којашто е еднаква на нула.

Банката којашто го користи пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, е должна да ја извести Народната банка за намерата и датумот кога планира да почне да го користи стандардизираниот пристап.

Банката којашто го применува стандардизираниот пристап не може да одлучи да премине кон пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот за покривање на оперативниот ризик, доколку претходно не ја извести Народната банка и доколку не добие согласност од неа. Банката е должна да ги наведе причините поради кои планира да премине кон користење на пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот за покривање на оперативниот ризик.

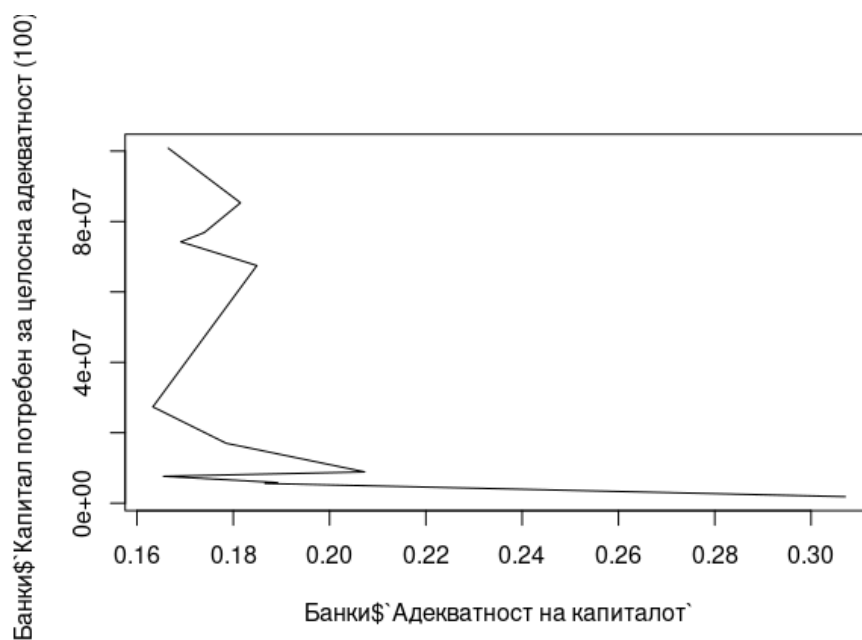
4. Заклучок

Состојба на банки заклучно со 31.12.2022

Банк а	РОК	Пон. Актива кредитен ризик	Пон. Актив а Валут ен Ризик	Пон. Актива Операт ивен ризик	Вкупна актива пондериран по ризици	Капитал потребен за ризиците	Адекв атнос т на капит алот
КБ	13 377 396	69 000 350	411 537	7 490 722	79 902 609	6 152 209	17.4%
СТБ	16 785 495	91 467 486	1 536 624	7 834 414	100 838 524	8 067 082	16.65 %
ШПР	12 477 946	4 912 876	1 105 577	4 982 873	67 499 404	5 399 952	18.49 %
ПРО	4 467 882	25 419 994	36 236	1 937 815	27 394 045	2 188 625	16.33 %
УНИ	3 040 410	15 047 211	102 270	1 886 423	17 035 905	1 362 872	17.85 %
СЛК	1 047 539					449 154	18.66 %
НЛБ	15 484 107					6 823 562	18.15 %
ТТК	1 106 957					468 009	18.92 %
ХАЛК	12 550 526					5 934 969	16.91 %
СБТ	1 842 445						20.73 %
КПТ	570 753					271 883	30.71

							%
ЦКБ	1 265 821					707 632	16.55 %

Единствена банка која што има пазарен ризик, ризик од договорна страна е НЛБ.

Поради феномените на не развиеноста на пазарите на капитал, можеме да го видиме отсуството на изложеноста кон пазарниот ризик, што во овие моменти може и да заклучиме дека е добра појава истото поради зголемувањето на каматните ризици и неодамнешните флуктуации не само на пазарите на стоки туку и на капитал.

Според горе прикажаниот графикон можеме да забележиме дека нема голема зависност измеѓу стапката на адекватност и обемноста на потребноста на капитализацијата за ризиците. Но сепак стапката

адекватност на капитал дури и за банките со најголеми пласмани како што се Стопанска Банка Ад Скопје и НЛБ Банка се далеку од граничното ниво од 8% или 5% при кое се одзема дозволата за извршување на банкарски работи.

Во сегашната методологија забележавме како Народната Банка ја регулира исправноста во работењето на банките. Вонглавно истото е насочено кон следење на состојбата на кредитната структура на портфолијата на банките и депозитната маса. Како што видовме скоро сите банки имаат концентрација на пласираните средства поврзани со кредитен ризик, што е сосем нормално, но истиот тренд е особено потенциран кај нас. Исто така можеме и да го потенцираме моментот во кој имаме и доволно висок удел на оперативниот ризик поради трендот на флукутирање не само во приходите и големата концентрација на одредени приходни структури во приходите и расходите на работењето. Кои што фактички не се во согласност и стандардната пресметка на оперативниот со регулативата за адекватноста на капитал која што ги следи спогодбите Базел II и III при што се јавува релативно поголемо уделно количество на оперативен ризик од просекот во Европските земји.

Сумарен преглед

Кредитниот ризик се распоредува во една од овие категории

- Побарувања од централни влади и централни банки
- Побарувања од локалната самоуправа и регионалната власт
- Побарувања од јавни институции
- Побарувања од мултилатерални развојни банки и меѓународни организации
- Побарувања од банки
- Побарувања од други трговски друштва
- Портфолио на мали кредити
- Побарувања покриени со станбени објекти
- Побарувања покриени со деловни објекти

- Нефункционални побарувања
- Високоризични побарувања
- Удели во инвестициски фондови
- Останати позиции (вложувањата во капиталот на други правни лица, капитални вложувања, побарувањата од здруженија на граѓани и фондации, цркви, верски заедници и религиозни групи и други непрофитни организации основните средства)

При неутрализација на кредитниот ризик банката се осигурува преку:

Финансиски обезбедување

- Гореспоменати високо кредитно рејтирани побарувања од центарлни банки/влади, банки, јавни институции и друго (зависност од пондерирањето на ризичноста)
- Хипотеки (.35 дисконт за станбени и .75 дисконт за деловни објекти)
- финансиското обезбедување со сопственички инструменти коишто се дел од МБИ10 (0.5 дисконт)
- злато кај банката (0.2 дисконт)
- паричен депозит кај банката (0 дисконт)

Останати финансиски обезбедувања

- парични депозити или парични еквиваленти кај трето лице коешто не е една од договорните страни.
- полиси за животно осигурување.

Валутниот ризик се калкулира со пресметка на разликата измеѓу агрегатната кратката или долгата девизна позиција на банката. Доколку имаме неутрална девизна позиција истиот не постои.

Кратка девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е помал од збирот на пасивните позиции.

Долга девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е поголем од збирот на пасивните позиции.

Пазарните ризици можеме да ги апсолвираме на

1) капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик, како збир на:

-капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти,

-капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти,

2) капиталот потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност.

Капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик се утврдува врз основа на следниве две компоненти: специфичен и генерален ризик.

Специфичниот ризик е ризикот од промена на цената на финансискиот инструмент како резултат на фактори коишто се поврзани со издавачот на тој инструмент, односно издавачот на предметот на дериватот, кај финансиските деривати.

Генералниот ризик е ризикот од промена на цените на финансиските инструменти како резултат на промените на пазарните каматни стапки или промените во цените на пазарот на капитал.

Оперативниот ризик

Овој ризик е поврзан со флукуациите во оперативните приходи и расход, банката ги вклучува следниве ставки во калкулацијата на исите во споредба со просекот од изминатите три годишно работење:

- 1) Приходи од камата;
- 2) Расходи од камата;
- 3) Приходи од дивиденда, освен приходите од вложувања во придружени друштва, подружници и заеднички вложувања;
- 4) Приходи од провизии и надомести;
- 5) Расходи од провизии и надомести;
- 6) Приходи и расходи од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 7) Приходи и расходи врз основа на курсни разлики;
- 8) Реализирани приходи и расходи од позиции коишто не се мерат по објективната вредност преку билансот на успех, доколку произлегуваат од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 9) Приходи и расходи од позиции за заштита на вредноста на другите позиции.
- 10) Останати оперативни приходи.

Користена литература

Одлука за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот - неофицијален пречистен текст - [хиперврска](#)

Податоци и известувања за адекватност на капитал и ризична изложеност на сите банки со дозвола за работење со исклучок на Македонската Банка за Подршка и Развој. (заклучно со 31.12.2022)